

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Завідувачка кафедри галузевої соціології
Чешак В.В.
Протокол № 1 від 30.08 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ СИСТЕМ ТА СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ

для студентів

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітній рівень: «Бакалавр»
Освітня програма: «Соціологія»
Вид дисципліни: «Вибіркова»

Форма навчання: денна
Навчальний рік: 20_/20_
Семестр: 8
Кількість кредитів ECTS: 4
Мова викладання, навчання та оцінювання: українська
Форма заключного контролю: іспит

Викладач: проф. Туленков М.В.

Пролонговано: на 20_/20_ н.р. ( ) « » 20_р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20_/20_ н.р. ( ) « » 20_р.
(підпис, ПІБ, дата)

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від « 30 » 08 2019 року № 1.

Голова науково-методичної комісії Петренко-Лисак А.О.

КИЇВ – 2019

1. Мета дисципліни – озброєння студентів сучасними знаннями з теорії систем та системного аналізу, а також формування в них необхідних умінь використання системної методології у майбутній професійній соціологічній діяльності.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- 1) знання базових засад загальної та галузевої соціології, методології та методів соціологічного дослідження;
- 2) вміння працювати з соціологічними методами збирання, аналізу, опрацювання та презентації емпіричної інформації.

3. Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Теорія систем та системний аналіз» входить до циклу професійної підготовки фахівців з вищою освітою, освітнього рівня «бакалавр», спеціальності «соціологія». Вона відноситься до вибіркового блоку дисциплін «Соціальні комунікації» і передбачає вивчення наукового статусу, генезису, предметного поля, понятійно-категоріального апарату, законів, принципів, методології та методів, структури й функцій теорії систем та системного аналізу, а також використання методик, процедур і технологій системного аналізу перебігу проведення соціологічних досліджень.

У процесі вивчення дисципліни передбачається набуття студентами умінь роботи з науковою спеціальною літературою, критичного осмислення першоджерел, а також навичок використання гносеологічних та онтологічних можливостей системної теорії та методології в перебігу вивчення різноманітних аспектів глобальних змін і суспільних трансформацій. Отримані знання та навички сприятимуть, з одного боку, підвищенню системного світогляду та кругозору майбутніх фахівців соціології, а з іншого боку, розширенню їхніх фахових компетентностей в частині використання системної теорії та системної методології в рамках проведення соціологічного обстеження різноманітних соціальних проблем, явищ і процесів сучасного соціуму.

Програма навчальної дисципліни складається з двох взаємопов'язаних змістовних частин: *частина 1* «Загальна теорія систем як галузь сучасного наукового знання»; *частина 2* «Методологія та методи системного аналізу».

4. Завдання (навчальні цілі):

- формування в студентів ціннісних уявлень про науковий статус, предметне поле, функції та можливості теорії систем і системного аналізу у перебігу вдосконалення практики управління організаційними системами;
- отримання студентами поглиблених знань про закони і принципи теорії систем, а також про системну методологію, методи, методику та технологію системного аналізу різноманітних соціальних об'єктів, явищ і процесів;
- набуття студентами відповідних умінь використання системної методології до вивчення складних соціальних об'єктів, явищ і процесів, а також тенденцій їх функціонування і перспектив подальшого розвитку у сучасному суспільстві;
- розширення в студентів системного світогляду та кругозору щодо можливостей удосконалення різноманітних соціальних практик організації суспільного буття.

Це спрямовано на формування наступних компетентностей:

- ФК26. Здатність використовувати понятійний апарат та методологічний інструментарій соціології для дослідження комунікаційних процесів.
- ФК27. Здатність застосовувати отримані знання для оцінки власної ефективності в комунікації.
- ФК28. Здатність здійснювати різноманітні аналізи комунікативних практик (як вербальної, так і візуальної та масової).

5. Результати навчання за дисципліною:

Код	Результат навчання: (1) знати; 2) вміти; 3) комунікація; 4) являючись та відповідальність	Форми (методи або технології) викладання та навчання	Методи оцінки та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни
	Результат навчання			
1.1	Знати науковий статус, генезис, структуру, функції, понятійний апарат, закони та принципи теорії систем	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, тематична доповідь, контрольна робота	10
1.2	Знати зміст методології та типологію методів, методику і технологію використання системного аналізу у соціології	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, тематична доповідь, контрольна робота	20
2.1	Вміти застосовувати системну теорію і методологію у вивченні і проектуванні соціальних структур, явищ і процесів	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, тематична доповідь, контрольна робота	10
2.2	Вміти застосовувати системний аналіз у прогнозуванні тенденцій розвитку соціальних структур, явищ і процесів	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, тематична доповідь, контрольна робота	15
3	Вміти виконувати та презентувати науково-дослідне завдання з системного аналізу механізмів функціонування та розвитку соціальних явищ і процесів	самостійна робота, презентація науково-дослідного завдання чи проекту	презентація індивідуального науково-дослідного завдання	15
4	Вміти самостійно здійснювати аналітичну, дослідницьку та пошукову діяльність різних соціальних систем	практичні заняття, дослідні завдання, самостійна робота	тематична доповідь, науково-дослідне завдання	30

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)					
	1.1	1.2	2.1	2.2	3	4
РН32. Використовувати соціологічний інструментарій та методологічний арсенал соціології для аналізу комунікаційних процесів у сучасному суспільстві.	+	+	+	+	+	+
РН33. Застосовувати теоретичні підходи та методологію аналізу до діагностики та вирішення проблем координації взаємодій соціальних груп українського суспільства.	+	+	+	+	+	+
РН34. Виявляти стереотипи та знати шляхи їх подолання в сфері масових комунікацій.			+	+	+	+
РН35. Використовувати методики і техніки отримання емпіричних даних щодо проблем комунікації та їхнього узагальнення через застосування відповідних методів аналізу даних.			+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання знань студентів:

- семестрове оцінювання:

1. активна робота студентів під час проведення практичних занять (усна відповідь, тематична доповідь) (РН1.1; РН1.2; РН2.1; РН2.2) – 20/12 балів;
2. виконання двох контрольних робіт (РН1.1; РН1.2; РН2.1; РН2.2; РН4) – 20/12 балів (2 роботи по 10 максимальних балів або 6 мінімальних балів за кожну);
3. виконання та презентація результатів індивідуального науково-дослідного завдання (РН3; РН4) – 20/12 балів (максимум 15 балів (і мінімум 9 балів) за результат виконання завдання та максимум 5 балів (і мінімум 3 бали);

- підсумкове оцінювання: письмовий іспит (РН1.1; РН1.2; РН2.1; РН2.2) у формі тестових завдань, за виконання яких студент отримує **максимально 40 балів** (40 завдань х 1 бал за кожне завдання) та **мінімально – 24 бали**;

- умови допуску до підсумкового іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо протягом семестру він набрав менше ніж 36 балів; такий студент допускається до іспиту за умови написання комплексної письмової роботи, яка за змістом і обсягом відповідає кількості неопрацьованих ним тем даної навчальної дисципліни протягом семестру.

7.2 Організація оцінювання:

1. Практичні заняття оцінюються за фактом їх реального проведення, а бали накопичуються студентами протягом усього семестру.
2. Контрольна робота 1 виконується студентами самостійно в межах практичного заняття після вивчення тем 1-5.
3. Контрольна робота 2 виконується студентами самостійно в межах практичного заняття після вивчення тем 6-10.
4. Індивідуальне науково-дослідне завдання виконується кожним студентом у межах самостійної роботи протягом семестру та презентується ним персонально під час проведення 2-х останніх практичних занять.

7.3 Шкала відповідності оцінок:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
<i>Частина 1 «Загальна теорія систем як запору сучасного наукового знання»</i>				
1	Науковий статус, предмет, структура і функції загальної теорії систем	2	2	6
2	Історичні етапи становлення та розвитку системного світогляду	2	2	6
3	Основні закони, принципи та категорії теорії систем і системного аналізу	4	4	6
4	Системні концепції й моделі в сучасній теоретичній соціології	2	2	6
5	Механізми організації та розвитку соціальних систем	2	4	6
<i>Контрольна робота 1</i>			2	
<i>Частина 2 «Методологія та методи системного аналізу»</i>				
6	Зміст, структура, типологія та функції системного аналізу	2	2	6
7	Характеристика логіко-гносеологічних та онтологічних засад системного аналізу	2	2	6
8	Особливості системної методології та методів системного аналізу	4	4	6
9	Структурні компоненти сучасних методик системного аналізу	4	4	6
10	Технологія системного аналізу у прикладних соціологічних дослідженнях	2	4	6
<i>Контрольна робота 2</i>			2	
<i>Всього:</i>		26	34	60

Загальний обсяг дисципліни-120 годин, у тому числі:
лекції - 26 годин;
практичні заняття - 34 години;
самостійна робота студентів - 60 годин.

9. Рекомендовані джерела:

Основні (базові):

1. Гобань О.М. Основи теорії систем і системного аналізу: Навч. посіб. /О.М.Гобань, В.С.Бахрушин.- Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2004.-204 с.(С.4-64;79-114;123-143;144-194)
2. Давыдов А.А. Системный подход в социологии: законы социальных систем / А.А. Давыдов.- М.: Едиториал УРСС, 2004.- 256 с. (С. 7-51; С. 52-80).
3. Дудник І. М. Вступ до загальної теорії систем: Навч. посіб. /І.М. Дудник. – К.:Кондор, 2009. –205 с. (С. 7-20; 21-42; 46-55; 64-70; 81-86; 95-102)
4. Неліпа Д.В. Системний аналіз в політології: Підручник /Д.В.Неліпа,-К.: Центр учбо-вої літератури, 2013.- 304 с. (С.5-40; 43-50; 77-102; 118-134; 135-145)
5. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ : Учеб. пособие / Ю.П.Сурмин. – К.: МАУП, 2008. – 368 с. (С.50-72; 76-96; 101- 128; 132-140; 303-318).
6. Системний аналіз сталого розвитку: Навч. посібник /За заг. ред. В.П.Беха, М.В. Туленков.-К.:МП «Леся», 2015.-512с. (С.117-150; 155-206; 211-280; 285-360)
7. Юн Г.М. Основи теорії систем і системний аналіз : конспект лекцій / Г.М. Юн, К.В.Морінцева. – К. : НАУ, 2004. – 68 с. (С. 6-36; 42- 52; 58-64)

Додаткові:

1. Амосов Н.М. Моделирование сложных систем / Н.М. Амосов. –К.: Наукова думка, 1968. – 88 с.

2. *Афанасьев В.Г.* Системность и общество / В.Г.Афанасьев.- М.: Политиздат,1980.- 368с.
3. *Блауберг И.В.* Становление и сущность системного подхода /И.В. Блауберг, Э. Г.Юдин. - М.: Наука, 1973. – 270 с.
4. *Калашников В.В.* Сложные системы и методы их анализа /В. В. Калашников. – М.:Знание, 1980. – 228 с.
5. *Карташов В.А.* Система систем: очерки общей теории и методологии / В. А. Карташов. – М. : Прогресс-Академия, 1995. – 452 с.
6. *Квейд Э.* Анализ сложных систем: пер.с англ. / Э. Квейд. –М. : Сов.радио, 1969. – 322 с.
7. *Климонтович Ю.Л.* Нелинейная динамика открытых систем /Ю.Л.Климонтович.- М.:Наука, 1995. – 308 с.
8. *Князева Е.Н.* Законы эволюции и самоорганизации сложных систем/Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М. : Наука, 1994. – 312 с.
9. *Кузьмин С.А.* Социальные системы: опыт структурного анализа / С.А.Кузьмин.– М.: Наука, 1996. – 218 с.
10. *Логика и методология системных исследований.* – Киев : Вища школа, 1977. – 256 с.
11. *Лэедон Л. С.* Оптимизация больших систем / Л. С. Лэедон. – М. : Наука, 1975. – 128 с.
12. *Месерович Г. А.* Эффект больших систем / Месерович Г. А. –М. : Знание, 1985. – 112 с.
13. *Могилевский В.Д.* Методология систем: вербальный подход /В.Д.Могилевский.–М. : Экономика, 1999. – 251 с.
14. *Мороз А. И.* Курс теории систем / А. И. Мороз. – М. : Высшая школа, 1987. – 206 с.
15. *Нечипоренко В. И.* Структурный анализ систем / В. И. Нечипоренко.-М.:Сов.радио, 1977.-167 с.
16. *Орловський П.М.* Системний аналіз (основні поняття, принципи, методологія) : Учеб. посібник / П. М. Орловський. – К. : ІЗМН, 1996. – 360 с.
17. *Перебудов Ф.Н.* Введение в системный анализ:Учеб.посібник / Ф.Н. Перебудов, Ф.Н. Тарасенко. – М. : Высшая школа, 1989. – 368 с.
18. *Принципы организации социальных систем: теория и практика /* под ред. М.И.Сетрова.- Одеса : ОНУ, 1988. – 128 с.
19. *Скурратівський В. А.* Соціальні системи та соціологічні методи дослідження : навч. посіб. / В.А. Скурратівський, М. Ф. Шевченко. – К. : УАДУ, 1998. – 238 с.
20. *Спицнадель В.Н.* Основы системного анализа:Учеб. пособие / В.Н.Спицнадель.- СПб.:Бизнес-пресса, 2000. – 232 с.
21. *Старіш О.Г.* Системологія : підручник / О.Г. Старіш. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. - 232 с.
22. *Туленков М.В.* Методология и методы социологических исследований:Учеб. пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. –К. : МАУП, 2000. - 304 с.
23. *Уёмов А. И.* Системный подход и общая теория систем / А.И. Уёмов. – М.:Мысль,1978. – 272 с.
24. *Черняк Ю. И.* Системный анализ в управлении экономикой / Ю.И.Черняк.-М.: Экономика, 1975.– 191 с.
25. *Шнейдер Ю. А.* Системы и модели /Ю.А.Шнейдер, А.А.Шаров.-М.: Радио и связь,1982.- 214 с.
26. *Юдин Э. Г.* Системный подход и принцип деятельности / Э. Г.Юдин. -М.:Наука, 1978. – 266 с.